

INTEGRATION I DANMARK ELLER TILBAGE TIL HJEMLANDET

- et afklaringsforløb for svært traumatiserede flygtninge
fra Bosnien og Hercegovina

Indholdsfortegnelse

Venteværelset.....	3
Præsentation og baggrund.....	4
Når flygtninge mistrives efter førtidspensionering	5
Projektets formål.....	6
Udfordringer.....	7
Projektets praktiske opbygning.....	8
Model over arbejdsmetode	9
Samarbejdspartnere	10
Deltagere	10
Støttemuligheder ved repatriering	11
Udfordringer for deltagerne	12
Vidnesbyrd om styrken til selv at handle	13
Resultater	14
Erfaringer.....	14
Anbefalinger	15

VENTEVÆRELSET

Det er nu 14 år siden, at der blev indgået en fredsaftale i Dayton, som delte Bosnien i to selvstyrende områder, føderationen Bosnien-Hercegovina og republikken Republika Srpska. Siden 1995 er antallet af tilbagevendte til landet steget – særligt efter der i 2002 blev etableret en procedure for generhvervelse og genopbygning af ejendom mistet under krigen.

For mange af de traumatiserede bosniere i Danmark har de 14 år været som at sidde i et venteværelse. Mange har ikke aktivt taget stilling til, om de ønskede at opbygge en tilværelse i Danmark eller ville vende tilbage til et land, der var hårdt ramt efter krigen – men dog stadig er forbundet med 'hjem'.

PRÆSENTATION OG BAGGRUND

Drømmen om hjemlandet og det liv, man levede der, er et centralt element i enhver flygtninges historie og opbygning af en "ny" identitet, når krigen har sluppet sit tag. For mange forbliver hjemlandet en del af nutiden som en nærmest mytisk fortid. Men for nogle bliver drømmen om hjemlandet den virkelighed, der former deres fremtid.

Dansk Flygtningehjælp har i mere end 20 år arbejdet professionelt med repatriering – det at flygtninge frivilligt vender permanent tilbage til deres hjemland. Siden 1994 har dette arbejde omfattet rådgivning og sagsbehandling for mere end 1700 bosniske flygtninge, som er vendt tilbage.

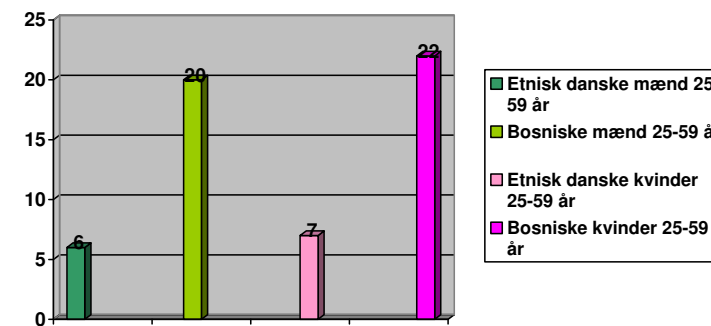
I de senere år har det vist sig, at en stor gruppe af de bosniske flygtninge i Danmark, kæmper med svære sociale og psykiske problemstillinger i hverdagen – problemstillinger knyttet til manglende bedring i lidelser som traumatisering og posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD) samt eksiltilværelsens mangel på stabilitet og indhold. Rammerne for livets udfoldelse er skiftet ud med et nyt land og et nyt hjem.

For en stor del af de bosniske traumatiserede flygtninge resulterer dette i en følelse af, at livet er gået i stå.

NÅR FLYGTNINGE MISTRIVES EFTER FØRTIDSPENSIONERING

Det ses alt for ofte, at flygtninge med kronisk traumatisering eller PTSD forskanser sig i en isoleret tilværelse, hvor de "dyrker fortiden". De fortæller fx, at de oplever en stigende modvilje mod "de fremmede" i de danske medier og i deres sparsomme omgang med etniske danskere. De føler sig glemt af det omgivende samfund og er blevet "parkeret" på førtidspension, fordi ingen ved, hvad de skal stille op med dem.

Danmarks Statistiks opgørelse fra 2008 viser da også, at andelen af bosniske flygtninge, der får tilkendt pension med baggrund i invaliderende traumer eller PTSD, er den højeste blandt flygtningegrupper i Danmark. Herunder ses antallet af førtidspensionister angivet procentvis for de forskellige grupper.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistisk Årbog 2008

Siden dette blev kendt i 2008 har kommuner, foreninger og sundhedspersonale over hele landet rapporteret om grupper af bosniske flygtninge, der lever en isoleret og indholdsløs tilværelse som førtidspensionister.

PROJEKTETS FORMÅL

Projektets målgruppe var svært traumatiserede bosniske flygtninge i alderen 40-60 år. Med traumer og posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD) følger ofte et besværet familieliv, alvorlige sociale problemstillinger som arbejdsløshed og isolation samt visse psykiske følgelidelser som depression og psykotiske tendenser. Mange af disse flygtninge, der for alvor er gået i stå efter krigen, går med en drøm om engang at vende tilbage til deres hjemby.

Projektet ønskede at give dem mulighed for at afprøve denne drøm i praksis med støtte og hjælp fra eksperter. Det var projektets tanke, at uanset hvad deltagerens beslutning blev, ville en afklaringsproces om forholdet til hjemlandet anspore dem til at tage ansvar for deres tilværelse og engagere sig mere i livet omkring dem.

Projektets primære mål er

"gennem individuelt tilrettelagte afklaringsforløb i Danmark og i Bosnien at bistå svært traumatiserede flygtninge og deres familier med personlig afklaring med henblik på eventuelt at vende tilbage til hjemlandet"

Projektets delmål er

- At bidrage til at udstyre de traumatiserede flygtninge med de redskaber, der er nødvendige til at føre beslutningen ud i livet
- Udvikling af en metode til at imødekomme traumatiserede flygtnings ønske om afklaring af fremtiden i forhold til hjemlandet
- Udvikling af metode til at tilrettelægge sådanne afklaringsforløb i forhold til andre flygtningegrupper
- Formidling af erfaringer og viden til relevante aktører indenfor rehabiliterings- og integrationsarbejdet i Danmark

UDFORDRINGER

Størstedelen af deltagerne havde fra projektets start et unuanceret billede af virkeligheden i det bosniske samfund – interessant nok var dette billede paradoksalt.

Hjemlandet er attraktivt, fordi det forbindes med en næsten mytisk fortid, hvor tilværelsen var nemmere og gav mening.

Hjemlandet er frastødende, fordi forestillingen om tilværelsen der er fastfrosset i krigssituationen.

En fremtidig tilværelse i Bosnien-Hercegovina kan således både beskrives som en drøm og et mareridt for de fleste af projektets deltagere.

Fælles for de to forestillinger er, at de ikke favner den faktiske situation i det bosniske samfund i dag.

Konkrete mål

- At deltagerne får dannet et realistisk billede af det bosniske samfund i dag
- At deltagerne selv aktivt tager del i afklaringen af de praktiske forhold omkring tilbagevenden fx ejendomssager, pensionsberettigelse osv.
- At deltagerne med støtte fra projektledelsen og samarbejdspartnerne får besøgt deres hjembyer og dermed får afprøvet drømmens forhold til virkeligheden

PROJEKTETS PRAKTISKE OPBYGNING

Den danske Repatrieringslov har til formål er at "give udlændinge det bedst mulige grundlag for at tage stilling til og eventuelt træffe beslutning om at repatriere".

Indenfor rammerne af denne lovgivning – og ud fra erfaringer med integrations- og rehabiliteringsarbejde samt repatrieringssager fra hele landet – udviklede Dansk Flygtningehjælp en metode til et afklaringsforløb, der skulle opnå ovennævnte resultater.

Projektets tredelte proces

1. Forberedelsesfasen – varighed: 2 måneder

I forberedelsen af projektets gennemførelse blev der indgået aftaler med samarbejdspartnere, udvalgt deltagere og udviklet handlingsplaner for hver enkelt deltager på baggrund af dybdegående interviews.

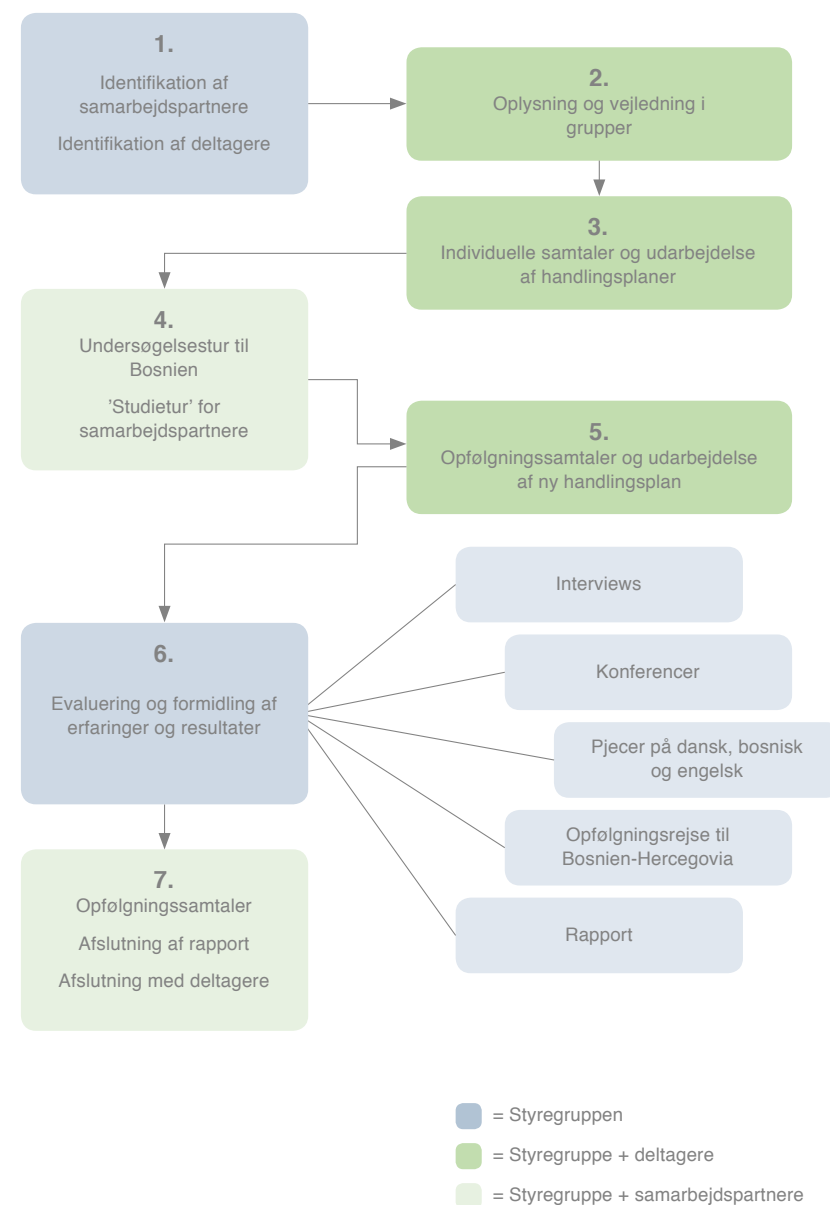
2. Undersøgelsesfasen – varighed: 2 + 2 måneder

I denne fase af projektet blev der arrangeret møder og besøg hos diverse institutioner og myndigheder i Bosnien. Herefter rejste deltagere til deres respektive hjemegne for at afklare de materielle, sociale og politiske forhold, som de følte var nødvendige for at træffe en beslutning om evt. at vende tilbage dertil.

3. Evaluerings- og formidlingsfasen – varighed: 4 måneder

I denne afsluttende del af projektet blev der gennemført opfølgende interviews med deltagerne – både dem, der havde valgt at blive i Danmark og dem, der har ønsket at vende tilbage til Bosnien – for at finde ud af, om projektet havde hjulpet dem i afklaringsprocessen.

Der blev i formidlingsregi skrevet en evalueringsrapport, udarbejdet en pjeces både på dansk, bosnisk og engelsk samt afholdt seminarer om projektet.

SAMARBEJDSPARTNERE

Samarbejdspartnernes rolle i projektet var at skabe kontakt til potentielle deltagere og hjælpe med udvælgelsen af de endelige deltagere.

Repræsentanterne fra samarbejdspartnerne fulgte de deltagere, som de kendte fra tidligere, igennem forløbet blandt andet ved at rejse til Bosnien-Hercegovina. Der blev indgået samarbejdsaftaler med

- Nyborg Kommunes Socialafdeling
- Center for Traume og Torturoverlevende (CETT) i Vejle
- Bosnisk pensionistforening i Odense
- Pensionistforeningen i Brøndby
- Dansk Flygtningehjælps Center for Afklaring og Rehabilitering i Herlev

DELTAGERE

Der var i alt 65 ansøgninger fra potentielle deltagere til projektet, og af dem blev 28 deltagere udvalgt fordelt ligeligt efter køn og som illustreret i skemaet her.

	Alder 40-50 år	Alder 51-60 år	Alder > 60 år	Modtager førtidspension	Modtager kontanthjælp
	4	8	2	11	3
	5	7	2	11	3
I alt	9	15	4	22	6

Deltagerne blev udvalgt på baggrund af en helhedsvurdering af deres livssituation, forhold i Bosnien-Hercegovina samt deres motivation til at gøre noget ved de problemstillinger, som består i deres liv.

STØTTEMULIGHEDER VED REPATRIERING

Efter udvælgelsen af de relevante deltagere blev der afholdt informationsmøder, hvor flere deltagere samledes for at høre om mulighederne for at søge repatrieringsstøtte. Også ved individuelle samtaler med projektlederen blev der talt om de konkrete procedurer ved ansøgning om støtte til at vende tilbage til hjemlandet.

Repatrieringsloven rummer mulighed for at støtte ansøgeren med etableringshjælp, rejseomkostninger, sygeforsikring og eventuelt reintegrationsbistand, hvis ansøgeren er pensioneret i Danmark.

FOKUS PÅ DEN ENKELTE DELTAGER

Projektledelsen havde valgt at lægge vægt på den enkelte deltagers proces med at afklare de forskellige forhold, som forhindrer dem i at tage stilling til en mulig tilbagevenden.

Der blev holdt individuelle samtaler med hver enkelt deltager (eller ægtepar), hvor forventninger og bekymringer blev vendt og drejet.

UDFORDRINGER FOR DELTAGERNE

Fra samtalerne ved vi, hvad der optager flygtninge med tanker om at vende permanent tilbage. Det er primært følgende:

1) Økonomiske forhold ved bosættelse i hjemlandet

Der er generel bekymring om de økonomiske forhold p.t. i Bosnien-Hercegovina, idet arbejdsløsheden er stor og pensionsudbetalingerne er forsvindende små. Deltagerne gør sig alvorlige overvejelser over, hvordan de skal kunne leve i landet og om tilbagevenden er et økonomisk bæredygtigt projekt for deres fremtid.

2) Boligforhold og mulighed for støtte/sygebehandling

Projektets deltagere er meget bevidste om det niveau af social service, de nyder godt af i Danmark. Derfor tænker de også meget over det sociale system i Bosnien-Hercegovina, fordi de på mange måder vil være udleveret til det ved tilbagevenden. Mange har ønsker om behandlingsforløb for traumer og PTSD, og mulighederne herfor undersøges nøje.

3) Sikkerhed forstået både fysisk og psykisk

Projektets deltagere giver udtryk for en u håndgribelig frygt for, at både myndigheder og etniske grupperinger i samfundet vil dem noget ondt fx overfalde dem eller på andre måder chikanere dem. Samtidig er deltagerne meget bekymrede for deres psykiske helbred. Mødet med hjembyen og traumets ophav kan skabe retraumatisering og gøre det svært for den enkelte at overskue hverdagen.

VIDNESBYRD OM STYRKEN TIL SELV AT HANDLE

Undersøgelsesturen bød på mange stærke oplevelser både for deltagerne og de repræsentanter for samarbejdspartnerne, der støttede dem på en del af deres rejse.

Gensynet med hjemlandet gav anledning til modstridende følelser – at være hjemme og samtidig være fuldstændig fremmedgjort overfor det, de har drømt om som hjem.

Deltagerne blev interviewet som opfølgning og evaluering af projektet, efter de var vendt tilbage fra deres undersøgelsestur. Ved samtalerne fik de mulighed for at afklare tvivl om de forhold, de havde undersøgt på turen og komme med kommentarer og kritik til projektets opbygning.

Deltagerne udtrykker

- *Taknemmelighed* for støtte og opbakning i beslutningsprocessen
- *Stor tilfredshed* med projektets facilitering af kontakt til myndigheder
- *Anerkendelse* af at det er nødvendigt at blive "skubbet" til at afklare de konkrete forhold i hjemlandet inden beslutningen træffes
- *Større indsigt* i samfundsforholdene i Bosnien, fordi de har været i hjemlandet i en længere periode en vanligt samt med det ene formål at afklare tvivl

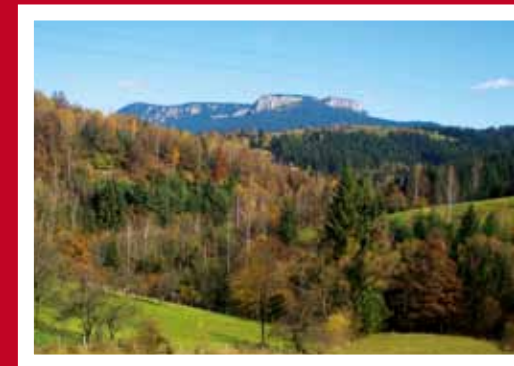
RESULTATER

Alle deltagere har givet udtryk for, at *projektet har flyttet noget for dem og hjulpet dem* i gang med eller igennem processen med at tage en beslutning. Efter gennemførelse af afklaringsforløbet fordeler deltagerne sig således

- 3 deltagere har valgt at vende tilbage til Bosnien-Hercegovina
- 8 deltagere ønsker at vende tilbage, men afventer afklaring af forskellige faktorer inden processen kan fortsætte
- 9 deltagere ønsker at blive i Danmark for nuværende, men overvejer at vende tilbage på et senere tidspunkt
- 8 deltagere har valgt helt at opgive tankerne om at vende tilbage og er afklarede med at skulle blive i Danmark

ERFARINGER

- Det betyder meget for traumatiserede flygtninge, at deres drømme og tanker om at vende tilbage til hjemlandet bliver respekteret og hørt
- Konkrete undersøgelser af forholdene i hjemlandet bør foretages inden den endelige beslutning om at repatriere tages – og traumatiserede flygtninge bør bistås i denne proces
- Det kan være nødvendigt at hjælpe flygtninge, der overvejer at vende tilbage, med at etablere kontakt til relevante myndigheder, da der ofte kan være ”gamle gnidninger” og korrupsion på spil
- Uvisheden om, hvor fremtiden skal udspille sig udgør i størstedelen af deltagernes tilfælde den væsentligste barriere, der forhindrer meningsfuld integration i Danmark eller udfoldelsen af en realistisk plan om at vende tilbage

ANBEFALINGER

Projektet ”Integration i Danmark eller tilbage til hjemlandet” har givet mange erfaringer med de traumatiserede flygtninge, som kan anvendes i andre sammenhænge end lige i forhold til frivillig tilbagevenden.

Derfor anbefaler Dansk Flygtningehjælp

- at der tales om og forskes i hjemlandsdrømmens betydning for integration og tilknytning til det danske arbejdsmarked
- at de sociale problematikker, som førtidspensionerede flygtninge ofte kæmper med, afdækkes og dokumenteres
- at hjemlandsperspektivet inddrages aktivt i rehabiliteringsforløb for traumatiserede flygtninge og flygtninge med PTSD

AFDELING FOR ASYL & REPATRIERING

Borgergade 10, 4. sal
1300 København K
Telefon: 3373 5000
www.flygtning.dk/atvendehjem

Information om traumatiserede
flygtninge fås ved

CENTER FOR UDSATTE FLYGTNINGE (CUF)

Borgergade 10, 3. sal
1300 København K
Telefon: 3373 5000
www.flygtning.dk/udsatte